

ЙОСИФЪ А. КОВАЧОВЪ

роденъ на 14 януарий 1839 год., † 31 декемврий 1898 год.

ИОСИФЪ А. КОВАЧОВЪ.

Иосифъ А. Ковачовъ е известенъ като родолюбивъ българинъ, ученъ и общественикъ, който завеща въ 1898 година скромното си богатство отъ 20,000 лева за народопросвѣтни цели. Това негово завещание се попълва отъ завещанието на съпругата му Екатерина Йосифъ Ковачова, която завеща около 1.200.000 лева за сѣщитѣ цели.

Йосифъ А. Ковачовъ е роденъ на 14 януарий 1839 год. въ гр. Щипъ. Този градъ по онова време е изпъквалъ съ учебнолюбието на гражданитѣ си. Презъ епохата на 5-вѣковното ни робство въ Щипъ почти непрестанно е съществувало българско училище, което е разнасяло просвѣта изъ всички краища на страната ни. Синъ на родолюбиви родители, Иосифъ не е могълъ да остане безъ образование. Той се учи въ килийното училище, гдето се запознава съ часослова, псалтира и др. учебни предмети, които съставляли учебната програма на килийното училище. Следъ завършване на Щипското училище, възпламененъ отъ идеалитѣ на предосвободителната епоха, той се предава на обществено-просвѣтна дейность. Отначало, въ 1855 год., го виждаме учителъ въ с. Гиляни, Скопски санджакъ. Тукъ той учителствува около 4 години, записва народни пѣсни, пѣе въ църква и въ скоро време изпъква като просвѣтител не само на децата, но и на възрастнитѣ. Съ своя тихъ характеръ, съ съвестното изпълнение на служебния си дългъ, както и съ просвѣтната си дейность извънъ училището, Ковачовъ спечелилъ довѣрието и любовта на селянитѣ въ този кѣтъ отъ нашето отечество. Животътъ въ село Гиляни протичалъ тихо и спокойно, но Ковачовъ не е билъ доволенъ отъ онова, което е успѣлъ да стори за родната просвѣта. Той съзнавалъ, че познанията, които е получилъ въ Щипското училище, не сѣ достатѣчни, че образованието му не е могло да развие напълно интелектуалнитѣ и моралнитѣ му сили. Така у него се заражда желание да получи висше образование, което желание е било разпалено отъ срещата му съ нѣкои чуждестранни учени пѣтешественици по Европейска Турция. Предполага се, че нѣкои отъ рускитѣ пѣтешественици сѣ му дали идеята да получи висше образование въ нѣкое отъ рускитѣ висши училища, въ което би могълъ да се учи безплатно. Повлиянъ отъ този съветъ, Ковачовъ напуска учителствуването и заминава за Цариградъ. Тамъ той се срѣща съ видни българи, които го упѣтватъ и улесняватъ въ предназначаната му работа. Въмѣсто да замине за Русия, оба-

че, той билъ изпратенъ въ Бѣлградъ, гдето постъпилъ въ Духовната семинария и следвалъ въ нея около 3 години. Обучението въ Духовната семинария го е подготвило за по-нататъшното му следване. Презъ 1864 година той заминава за Киевъ, кждето продължава образованието си въ Духовната академия. Въ нея той изучава, покрай богословието, и педагогични науки, благодарение на които по-късно успѣва да продължи учителската си дейность и да въведе нови учебни методи въ нашитѣ училища. Още като учителъ въ с. Гиляни, той мечтаелъ да реформира обучението. Познанията по педагогия, които е добилъ въ Киевъ, му даватъ възможность да осъществи тази своя мечта. Още преди да свърши духовната академия, Одеското българско настоятелство, което е проявявало голѣмъ интересъ къмъ успѣха на младитѣ българчета — ученици въ рускитѣ учебни заведения, възнамерявало да го препоръчва за учителъ въ Габровското училище. Чувствайки се задълженъ къмъ Одеското настоятелство, което е улеснявало следването му въ академията, като го е подкрѣпяло материално, Ковачовъ приема предложението да стане учителъ въ Габрово. Следъ като посетилъ родния си градъ, за да се види съ родителитѣ си, той заминава за Габрово, за да заеме новата си служба.

Отъ тукъ започва реформаторската педагогическа дейность на Йосифъ Ковачовъ. Въ Габровското училище до неговото идване обучението се е водило по Ланкастерската метода, чийто защитникъ е билъ главниятъ учителъ на сжщото училище Цвѣтко Самарджиевъ. Ковачовъ отхвърля тая метода и въвежда презъ 1868 година *писо-четната метода*, наричана отъ него *нагледна и гласна метода*. Последното наименование е заблудило нѣкои наши историографи, които смѣтатъ, че Ковачовъ е билъ разпространителъ на звучната метода. Въ сжщность Ковачовъ подъ гласна метода разбира предимно тѣй наричания *методъ за нормалнитѣ думи*, който се използва до известна степенъ и сега при обучението по четене. Сжщността на тоя методъ се състои въ следното: учителътъ подбира звукове отъ природата, които се изразяватъ съ известни букви (напр. шумението на гората, лаенето на кучето, блѣненето на овцетѣ, бучението на водопада и пр.), а следъ това предизвиква въ съзнанието на ученицитѣ асоциация между тѣзи звукове и съответнитѣ имъ букви. Замолилъ и другитѣ учители да присѣтствуватъ, когато обучава по тая метода, той имъ дава възможность да се запознаятъ съ методическитѣ придобивки, които е усвоилъ въ Русия. Успѣхитѣ, постигнати отъ Ковачова при обучението на ученицитѣ отъ първо отдѣление, зачудили гражданитѣ. Учението сега вече за тѣхъ не е било съ „горчиви корени и сладки плодове“, както е било прието да се изразяватъ по онова време. Защото Ковачовъ е доказалъ, че то би могло да има не само сладки

плодове, но и сладки корени. Самата обстановка на училищното помещение е била преобразена: Ковачовъ поръчалъ да направятъ черни дъски, чинове и други учебни помагала, каквито сж били въведени вече въ Русия. Възторгътъ на гражданитѣ отъ работата на новия учителъ е билъ тъй голѣмъ, че дори и турцитѣ сж се заинтересували за него. Тѣ били смутени отъ неговата дейность, повдигаща националното самосъзнание на габровскитѣ граждани, и започнали да го подозиратъ въ лоши замисли противъ турската власть. Особено били недоволни отъ гимнастическитѣ игри, които имъ напомняли военнитѣ упражнения. Подозрението имъ се е засилило и отъ обстоятелството, че новиятъ учителъ е дошълъ отъ враждебната на Турция — Русия. За Ковачова било донесено на тогавашния турски валия Митхадъ паша, който заповѣдалъ на габровския каймакаминъ да забрани на Ковачова просвѣтната му дейность въ гр. Габрово. Получилъ тая заповѣдъ, каймакаминътъ предложилъ на Ковачева да напустне Габрово въ най-непродължително време. Това интерниране огорчило габровци. Щомъ се научили за заповѣдта на Митхадъ паша, габровскитѣ първенци направили постѣпки, за да задържатъ обичания си и уважаванъ учителъ, но всичко била напразно: молбитѣ не помогнали, Ковачовъ е трѣбвало да се прости съ Габрово и да замине за родния си градъ преди да е завършилъ учебната година.

Въ Щипъ Ковачовъ не можалъ веднага да си намѣри мѣсто за учителъ, затова приелъ да стане учителъ въ покрайнината *Ново-село*. Тукъ той започналъ да води обучението по четене и писане по новата метода, като е приемалъ и другитѣ учители да присѣтствуватъ, за да я усвоятъ. И тукъ известността на Ковачова бързо порастнала. При него започнали да идватъ учители и отъ по-далечни градове, за да усвояватъ новитѣ методически придобивки.

Но обучението въ основното училище не задоволявало жадната за обществена дейность душа на Ковачова. Затова той намислилъ да основе едно класно училище съ двегодишенъ курсъ. Програмата на това училище той самъ изработилъ, раздѣлилъ ученицитѣ на класове и започналъ да преподава различни предмети. Въ това училище за първи пѣтъ въвелъ класната и предметната система на обучението. Покрай общообразователнитѣ предмети, тукъ той преподавалъ дидактика и методика, за да подготви ученицитѣ си за учителско звание. Съ това училище той се стремѣлъ да задоволи две най-важни нужди на нашия народъ: отъ една страна, да приготви добри учители, а отъ друга — добри свещеници. Затова въвелъ въ училището си и педагогически и богословски учебни предмети. Презъ 1871 год. излѣзълъ първиятъ випускъ отъ класното училище на Ковачева. Завършилитѣ училището били подложени на публиченъ изпитъ, въ който, покрай тео-

ретическите предмети, сж били застъпени и практическите: учениците сж били заставяни да изнесатъ по единъ пробенъ урокъ, за да се види, доколко могатъ да преподаватъ изучените отъ тѣхъ предмети. Този изпитъ далъ блѣскави резултати. Учениците очудвали присѣтствуващите, както съ успѣшните си отговори по теоретичните предмети, така и съ умѣлото изнасяне на пробните уроци. Следъ този изпитъ славата на Ковачовъ се разнесла надлъжъ и наширь по нашето отечество. Въ това педагогическо-богословско училище е имало ученици отъ Габрово, Велесъ, Тиквешъ, Прилепъ, София, Плѣвенъ и други градове, които сж разнесли теоретическите и практическите си познания, добити въ сѣщото училище.

За обучението въ това училище по четене и писане имаме сведения отъ ръководството, написано отъ самия Ковачовъ, както и отъ отзивите на неговия ученикъ Иванъ В. Соколовъ, който завършилъ презъ 1871 год. курса на това училище. Въ писмото си отъ 20. III. 1903 год. покойниятъ днесъ Иванъ Соколовъ ни съобщава за обучението на Ковачова следното:

1. Йосифъ Ковачовъ, преди да почнѣше откриването на нѣкоя буква, разговаряше съ учениците за такива предмети, въ името на които да се срѣщатъ буквите, що щѣше да открива.

2. Учениците се упражняваха следъ самото откриване на буквите, да ги съединяватъ въ срички, а отъ сричките да съставятъ думи. Ковачовъ обръщаше голѣмо внимание на ръкописното писмо, а не и на печатното. Буквите, при откриването, се оприличаваха на нѣкой предметъ или на нѣкое животно, което помагаше особено много на учениците, да ги запомнятъ.

3. Йосифъ Ковачовъ откриваше най-напредъ най-лесните букви, особено гласните и шипящите, а подиръ това начеваше да открива и другите букви, но не по редъ, а както дойдѣше. Той всѣкога съблюдаваше това правило: да се отива отъ по-лесното къмъ по-мѣжното.

4. На печатните букви Ковачовъ обръщаше много малко внимание, а току-речи всичкото му внимание бѣ съсредоточено върху ръкописните букви. Само при откриването на буквите се караха учениците да пишатъ и печатните букви, колкото да могатъ да ги уприличатъ на нѣкой предметъ, а после почти се забравяше въ писането, а учениците не се принуждаваха да пишатъ вече печатни букви.

5. Йосифъ Ковачовъ употребяваше въ говоренето съ учениците картини и други помагала, които представяше въ училището, а нѣкои предмети наблюдаваше на полето заедно съ учениците.

6. Звуковете Ковачовъ уприличаваха на гласа на вѣтъра, на врабчето и др. т.

Въ Ново-село Ковачовъ продължава и просвѣтната си дейность всрѣдъ обществото. Той е смѣталъ, че неговото призвание е да просвѣщава не само децата, но и възрастнитѣ, които сж нѣмали възможность да получатъ образование. За тая цель той открилъ недѣлни курсове, въ които е държалъ сказки по черковна и обща история. Специално за търговцитѣ е челъ лекции по водене на търговски книги и по смѣтководство. Благодарение на тази усиlena и умѣла дейность на Ковачова, неговото училище, както и покрайнината на гр. Щипъ „Ново-село“ ставатъ огнища, които прѣскаатъ свѣтлина въ всички краища на нашето отечество. Училището на Ковачова било единственото заведение, което подготвяло добри учители и свещеници.

По-късно Ковачовъ се премѣства въ друго училище, което било въ самия центъръ на гр. Щипъ, а презъ 1872 год. билъ назначенъ отъ Владиката за училищенъ инспекторъ въ Кюстендилско. Тая нова длѣжность на Ковачова изисквала отъ него още по-упоритъ трудъ. Той обикалялъ и инспектиралъ училищата въ областта, която му била повѣрена, съ рискъ на живота си, понеже по онова време такива обиколки сж били свързани съ голѣми опасности, особено за по-събуденитѣ българи, които сж били следени отъ турцитѣ на всѣка крачка. Не се минало много време, представителитѣ на властта успѣли да издействуватъ уволняването на Ковачова отъ възложената му длѣжность. Ковачовъ е трѣбвало да дири отново учителско мѣсто. Такова му било предложено въ гр. Прилепъ, дето учителствувалъ 3 години, отъ 1874 до 1877 г. Въ Прилепското училище Ковачовъ въвежда сжщо така новитѣ за онова време методи. Така той продължава своята обновителна за учебното ни дѣло дейность, благодарение на която се използуваха най-новитѣ методични придобивки за обучението по онова време. Тогава именно почва руско-турската война, която донесе не малко затруднения въ просвѣтната дейность на Кавачова. Ковачовъ билъ арестуванъ отъ турската власть, закаранъ въ Солунъ, а следъ това интерниранъ въ родния му градъ.

Следъ освобождението ни, Ковачовъ продължава своята мирна и тиха, но необикновено важна за развоя на учебното дѣло просвѣтна дейность. Въ свободна България той заема високи държавни и общински служби: билъ е представителъ въ първото учредително велико народно събрание, окръженъ училищенъ инспекторъ, главенъ секретаръ при Министерството на просвѣтата, секретаръ и членъ на Държавния съветъ и кметъ на гр. София.

Презъ 1888 год. когато се откри Висшето училище, той бѣ поканенъ да заеме катедрата по педагогика, която той заемаше до самата си смъртъ. Неговитѣ лекции по социология и педагогика, посещавани масово отъ студентитѣ, му спе-

челиха известност не само като добър ученъ, но и като отличен преподавателъ, който влияе на студентитѣ не само съ обширнитѣ си познания, но преди всичко — съ своята личност. Въ скоро време той спечелва любовта и уважението на слушателитѣ си, а презъ свободното си време се интересува отъ обществени въпроси и особено отъ освободителното дѣло на родината му — Македония.

Ковачовъ обогати педагогичната и научната ни книжнина съ следнитѣ трудове: 1. Български букваръ по азбучната метода за народнитѣ училища; 2. Ръководство за първоначалното обучение по четене и писане по звучната метода; 3. Школска педагогия.

На 31 декемврий 1898 г. Ковачовъ се пресели въ вѣчността. По това време единъ отъ неговитѣ биографи казва за него следното: „Софийското общество изгуби единъ отъ виднитѣ свои членове, а Висшето училище — единъ отъ своитѣ скромни професори. Името на Йосифъ Ковачовъ не е свързано съ нѣкое бурно събитие, съ нѣкоя прочута случка, та да изпъкнѣше въ нашия граждански животъ съ особена сила. Навѣрно мнозина интелигентни, между тѣхъ, може би, учители, нищо не сж слушали за живота и дейността на покойния Ковачовъ. У насъ това нѣщо е твърде обикновено. Ние се научаваме за ползотворната дейностъ на нѣкой миренъ, тихъ и скромненъ народенъ труженикъ, особено ако той работи на учителското поприще, само тогава, когато следъ многогодишна тежка работа силитѣ му подгизнатъ и животътъ му пресѣкне. Рѣдко нѣкой вестникъ ще отбележи, че многогодишниятъ учителъ едикой-си починалъ едикой-си. И това става у насъ тѣй, благодарение на нашата разпокъсаностъ и безгрижностъ къмъ самоопознаване“.

Името на Йосифъ Ковачовъ, който благодарение на своята воля и жажда за по-висока култура успѣ да се издигне отъ обикновенъ селски учителъ до университетски професоръ, днесъ буди благодарностъ и почитъ не само у ония, които сж облагодетелствувани отъ сумата, която той е завещалъ за просвѣтни цели. Защото той е символъ не само на стремежа къмъ добротворство, но и на жаждата за културенъ възходъ, тѣй характерна за нашия народъ. Той е сжщо така символъ на неуморния трудъ въ служба на родината, на неломимата воля да се работи за нейното преуспѣване.

Завещанието на Йосифъ Ковачовъ, което се допълва отъ завещанието на неговата съпруга, за която ще стане дума по-нататкъ, е твърде характерно за идеалитѣ, които сж го вдъхновявали презъ живота му. Това завещание гласи:

ЗАВЪЩАНИЕ

Долуподписаниятъ Иосифъ А. Ковачовъ, православенъ, българинъ, родомъ отъ Шипъ (въ Македония), като взехъ предвидъ неизвѣстността изобщо на послѣдния часъ отъ живота човѣшки, днесъ при съвършено здравъ умъ и съ чиста съвѣсть рѣшихъ да изкажа чрезъ настоящето послѣдната си воля, както следва:

I. Назначавамъ съпругата си Екатерина Иосифъ А. Ковачова за единствена и универсална наследница и завѣтница на всичкото ми имущество, каквото имамъ и каквото по право би ми принадлежало.

II. Въ качеството си на моя наследница и завѣтница съпругата ми Екатерина Иосифъ Ковачова, ще има пълно право да се ползува, и то до животъ, само отъ прихода на горѣпоменатото ми имущество.

III. Цѣлата ми библиотека желая да се подари следъ смъртта ми на българската гимназия въ Солунъ, или пъкъ на българската духовна семинария въ Цариградъ, сир. на онова отъ тия две учебни заведения, дѣто ползата отъ нея би могла да бѣде по-реална.

Туй ми желание ще се удовлетвори отъ казаната ми наследница и завѣтница, ако тя би ме преживѣла, въ противенъ случай то ще бѣде удовлетворено отъ изпълнителитѣ на завѣщанието ми.

IV. Подиръ смъртта на съпругата ми Екатерина Иосифъ А. Ковачова, ако тя би ме преживѣла, също и подиръ моята смъртъ, ако азъ бихъ я преживѣлъ, и въ двата тия случая цѣлото ми имущество, съ изключение на библиотеката ми, относително която вече изказахъ желанието си, ще се капитализира, за да образува единъ постояненъ фондъ, който ще носи название „Наученъ фондъ на Екатерина — Иосифъ“.

V. Тоя фондъ ще се пласира, подъ най-дългосрочна лихва въ Българската народна банка или въ друго нѣкое солидно финансово учреждение, и когато ще порастне отъ лихвитѣ до сумата, приходътъ на която да отговаря на назначението му, изложено по-долу, ще се тури въ изключително разпореждане на висшето училище въ София подъ следующитѣ условия:

1. Фондътъ ще се управлява отъ историко-филологическия факултетъ подъ върховния надзоръ на академическия съветъ.

2. Отъ лихвитѣ на капитала ще се издаватъ ежегодно по една премия въ размѣръ на 1200 лв. ср. по единъ хонораръ въ размѣръ на 300 лева ср.

3. Премията ще се опредѣли за най-добрата и самостоятелна студия, представена по предварително обявенъ конкурсъ върху теми, взети отъ следующитѣ области на отечество-вѣдението: а) еволюция на българския езикъ въ разнитѣ му наречия, б) движението на българскитѣ поселения и тѣхниятъ отдѣленъ културенъ животъ отъ началото до най-новитѣ времена и в) домашно и школко възпитание на българския народъ презъ разнитѣ епохи на историческия му животъ.

Забележка: Когато биха се изчерпали изброенитѣ области, тогава ще могатъ да се взематъ теми и изъ другитѣ области на българското отечествоведение, които по мнението на фондовото управление биха имали нужда отъ по-специално изучаване.

4. Хонорарътъ ще се разпредѣли между рецензентитѣ, върху които е била възложена оцѣнката на представенитѣ студии.

5. Опредѣлянето премиитѣ и разпредѣлянето хонораритѣ ще ставатъ отъ управлението на фонда и ще се утвърждаватъ отъ академическия съветъ.

6. Ако ни една отъ представенитѣ студии не би се одобрила, или же ако до насроченото време никакви конкуренти не биха се явили, и въ двата тия случая, безъ да се прекъсва обявяването конкурсътъ презъ всѣка последователна година, премиитѣ ще се държатъ временно при капитала до момента на изтеглянето имъ, и полученитѣ отъ тѣхъ презъ туй разстояние лихви, заедно съ остатъцитѣ отъ евентуалното ажио, ще се употребятъ за разноси по операциитѣ на фонда; най-сетне

7. Желалъ бихъ, щото всички удостоени съ хонораръ рецензии да се публикуватъ *in extenso* въ годишника на висшето училище или въ друго нѣкое научно списание, издавано въ България.

VI. За изпълнители и настоятели на туй ми домашно и собственорочно написано и подписано завѣщание опредѣлямъ ректора на висшето училище въ София, декана на историко-филологическия факултетъ и единъ делегатъ отъ Министерството на народното просвѣщение.

ст. София, 12 юни 1898 год.

Завѣщатель: (п) *И. А. Ковачовъ.*

ЕКАТЕРИНА ЙОСИФЪ КОВАЧОВА
родена презъ 1852 год., † презъ септемврий 1935 год.

ЕКАТЕРИНА ЙОСИФЪ КОВАЧОВА

Г-жа Екатерина Йосифъ Ковачова, родена въ гр. Щипъ (Македения) презъ 1852 год., е внучка на х. Костадинъ х. Костадиновъ, единъ отъ първитъ граждани на гр. Щипъ, виденъ общественикъ и благодетель. Неговитъ заслуги за родния му градъ Щипъ го издигатъ въ очитъ на съгражданитъ му и будятъ необикновено уважение и почитъ. Едно отъ крупнитъ негови дѣла е основаването на Щипското старопиталище. Когато е отивалъ по търговия въ Солунъ, Стамбулъ и другаде, х. Костадинъ не забравялъ никога обитателитъ му: всѣкому донасялъ подаръци. Съ тия дѣла на добротворство той се утешавалъ и примирявалъ съ сполетѣлата го тежка участь — загуба на скъпитъ му деца.

Единствената внучка, която останала да го утешава на старини, е била Екатерина, която той осиновилъ, когато се поминали нейнитъ родители. Заживѣла около дѣдо си, въ богатата му кжца, съ голѣми одаи, широки чардаци, коридори, между многобройна прислуга, Екатерина расла охолно, галена и палава. Отъ детството си тя запазва мили спомени. Изглежда, че дѣдо ѝ е билъ чуждъ на каквото и да било чувство за обществена привилегированостъ на собственото си семейство, защото разрешавалъ на внуката си да играе „сосъ момчината отъ махалата“, както тя се изразявала по-късно, когато разказвала на своитъ близки споменитъ си отъ ранно детство.

Въ дѣдовия ѝ домъ сж били посрѣщани всички видни гости на Щипъ. Тамъ е отсѣдалъ и владиката. Изобщо, тя се е движила въ срѣда отъ образовани люде и, безъ да има образование, е успѣла да добие добро възпитание. Тукъ тя добила опитностъ и тактъ за държане въ образовано общество и за обществена дейностъ — качества, съ които се отличава и по-късно, като съпруга на проф. Йосифъ Ковачова.

Къмъ 1870 год. Екатерина, 18-годишна, се омжжва за младия свой ученъ съгражданинъ Йосифъ Ковачовъ, който току-що се върналъ отъ Русия, дето получилъ висшето си образование. Дѣдо ѝ я запозналъ съ младия Йосифъ, като предоставилъ на нея да направи своя изборъ за съпругъ.

Следъ жендбата си тя отива съ своя съпругъ въ София, кждето се заселватъ и влизатъ въ близки връзки съ представители на столичния интелектуаленъ елитъ.

Отношенията между съпружитъ сж били винаги най-нѣжни; това е засилвало още повече високата почитъ, която

сж хранили къмъ тѣхъ всички, които сж ги познавали по-отблизо. Сжпрузитѣ Ковачови сж пжтували на Западъ, кжде-то Екатерина е търсила лѣкъ за слабото си здраве, а Йосифъ е задоволявалъ духовната си жажда за по-висока наука. Макаръ и съ разклатено здраве, Екатерина поддържа приятелскитѣ и роднинскитѣ си връзки. Гостоприемна, внимателна и любезна, тя проявява особенъ чаръ, когато започва беседа на щипско наречие, на което говори до края на живота си. Тя запазва бистъръ умъ и бодъръ духъ до преклонната си 83-годишна възраст. Редътъ, домакинството и пестеливостта ѝ сж били винаги сочени за примѣръ. Но туй, което я издига особено високо въ очитѣ на всички, които я познаватъ, е необикновената ѝ благотворителностъ, която, подъ влиянието на високо интеллигентния ѝ съпругъ, се насочва къмъ културни цели. Достойна съпруга на проф. Йосифъ Ковачовъ, тя се прояви като мъдра и родолюбива българка, чийто духъ е билъ свързанъ навѣки съ духа на нейния съпругъ чрезъ волята за добротворството и отзывчивостъ къмъ всѣки културенъ стремежъ.

Тя остави цѣлото си състояние въ разпореждане на Държавния университетъ и училището „Йосифъ Ковачовъ“. Беззаветно свързана приживе съ своя съпругъ, тя свързва и следъ смъртта си своето име съ неговото, като завеща по-голѣмата частъ отъ състоянието си за фонда „Екатерина и Йосифъ Ковачови“, предназначенъ за културни цели.

Завещанията ѝ, които помѣстваме по-долу, сж красноречивъ изразъ на нейната любовъ къмъ ближния и безгранична отзывчивостъ къмъ културния животъ на страната ни.

1-во ЗАВЕЩАНИЕ

ЗАВЕЩАНИЕ

Долуподписаната Екатерина Йосифъ А. Ковачова, пода-ница българска, вѣроизповедание православно, българка отъ гр. Шипъ (въ Македония), като взехъ предвидъ неизвестността изобщо на последния часъ отъ живота човечески, днесъ, при съвършено здравъ умъ и съ чиста съвѣсть, решихъ чрезъ настоящето да изкажа последната си воля, както следва:

I. Душата си предавамъ на Бога, а телото ми ще бжде погребано споредъ обрядитѣ на православната църква, гробътъ ми ще бжде направенъ подобенъ на гроба на покойния ми съпругъ Йосифъ и обрѣдитѣ за упокоение на душата ми ще се извършватъ до три години споредъ черковния редъ. На Софийското женско дружество „Майка“ ще се дадатъ въ помощъ отъ мое име две хиляди лева (2000) златни.

II. Всичкото ми имущество, което ще остане следъ смъртта ми, като се вземе отъ него нужното количество за посрещане изискванията, предвидени въ горния членъ I, ще се капитализира, за да образува единъ постояненъ фондъ, който ще носи название „Благодетеленъ фондъ на Йосифъ-Екатерина“.

III. Тоя фондъ ще се пласира подъ най-дългосрочна лихва въ Българската Народна Банка или въ друго нѣкое солидно финансово учреждение и, когато ще порастне отъ лихвитѣ до сумата, която да отговаря на назначението си, изложено по долу, ще се тури въ изключителното разпореждане на Висшето училище въ София подъ следующитѣ условия:

1. Фондътъ ще се управлява отъ Историко-филологическия факултетъ подъ върховния надзоръ на Академическия Съветъ.

2. Отъ лихвитѣ на капитала ще се издаватъ ежегодно по две стипендии, отъ които една въ размѣръ на 2700 лева златни и подновявана всѣки три години, а друга въ размѣръ на 900 лева сребърни, подновявана всѣки четири години.

Забележка 1. Отъ сумата 2.700 лева само 2.400 лева ще се назначаватъ за стипендии, а останалитѣ 300 лв. ще се прибавятъ къмъ стипендиата, като помощъ на училищни такси, научни екскурзии и учебни пособия. Тая помощъ ще се отпуска само когато е настъпила нуждата отъ нея.

Забележка 2. Разликата отъ евентуално ажио на издаваната въ сребро стипендия ще се употребява за разноси по операциитѣ на фонда.

3. По-голѣмата стипендия ще се дава на студентъ свършилъ курса на образованието си въ Висшето училище въ София и желающъ да се усъвършенствува въ странство по Славянска Филология и Литература, по Българска история и География или по Философия и Педагогия, а по-малкото ще се дава на студентъ, постъпилъ въ споменатото училище и желающъ да свърши курса на образованието си по Историко-филологическия факултетъ.

4. Стипендиянтитѣ ще сѣ Българи-Православни и ще се избиратъ изъ между най-беднитѣ и най-достойни кандидати, като се дава, обаче, предпочитание и то винаги при равни условия на ония отъ тѣхъ, които сѣ родомъ отъ неосвободенитѣ още български страни, а на първо мѣсто отъ родния ми гр. Щипъ.

5. Изборътъ на кандидатитѣ и по дветѣ въпросни стипендии ще става отъ управлението на фонда и ще се утвърждава отъ академическия съветъ, най-сетне,

6. Желала бихъ щото стипендиянтътъ, следващъ въ странство, да представя ежегодно въ историко-филологическия факултетъ най-късно до 1 септемврий кратъкъ отчетъ за научнитѣ си занятия (студии) презъ изтеклата година и тоя отчетъ да се публикува въ „годишника“ на висшето училище, или въ друго нѣкое научно списание, издавано въ България.

IV. За изпълнение и настоятелъ на туй ми собствено-рочно подписано завещание опредѣлямъ ректора на Висшето училище въ София, Декана на Историко-филологическия факултетъ и единъ делегатъ, назначенъ отъ Министерството на Народното просвѣщение.

София, 2 юний 1899 година.

Написалъ завещанието: (п) *Ст. Поповъ*.

Завещателка: (п) *Ек. Ковачова*

Свидетели: { (п) *Д. Котевъ*
(п) *П. Кръстевъ*

Първи нотариусъ: (п) *Славе Величковъ*.

II-о ЗАВЕЩАНИЕ

ЗАВЕЩАНИЕ

Долуподписаната Екатерина Йосифъ Ковачова, софийска жителка, родомъ отъ гр. Шипъ (Македония), като желая, щото всичката покъщнина, която се намира въ домътъ ми, както и моето облекло, да останатъ за добъръ споменъ на долуизброенитѣ ми роднини, а не да бждатъ предметъ на разпродажба, въ допълнение на завещанието си, съхранявано у Нотариуса при Софийския Окр. Сждъ, изказвамъ по отношение на тѣхъ последната си воля, както следва:

I. Всичката си покъщнина (мобили, други вещи, съ изключение на тия изброени въ пунктъ II), която се намира въ дома ми, завещавамъ на Славче, Андонъ, Александъръ, Георги, Йосифъ, Катя и Иванъ Михаилъ Ковачови, деца на покойния ми деверъ Михаилъ Ковачовъ и желая да я разпредѣлятъ по равно братски и съ жребие.

II. Всичкитѣ черни дрехи оставамъ на етърва си Ленка, съпруга на покойния ми деверъ Михаилъ Ковачовъ.

III. Възлагамъ и моля изпълнителитѣ на моето завещание да изпълнятъ и тѣзи завети въ това мое допълнително завещание.

София, 13 мартъ 1913 год.

Завещателка: *Е. Й. Ковачова*

Написалъ: *Г. А. Храновъ*

Свидетели: { (п.) *Д. Кетевъ*
(п.) *П. Кръстевъ*

I-ви Нотариусъ: (п.) *Сл. Величковъ*

Вѣрно съ оригинала къмъ нот. дѣло № 2423/935 г.

I-ви Нотариусъ: (п.) *не се чете.*

III-то ЗАВЕЩАНИЕ

ЗАВЕЩАНИЕ

Азъ, Катерина Йосифъ Ковачова, родомъ отъ гр. Шипъ — Македония живуща въ София, грамотна, предвидъ измѣнитѣ се обществени и парични условия, следъ дълго обмисляне, и при пълно съзнание, решихъ да внесе долуизложенитѣ изменения и допълнения въ по-предишното си завещание, което съмъ направила презъ 1899 година и презъ 1913 година и които сега се намиратъ на хранение у II-рий Нотариусъ при Соф. Окр. Сждъ:

I. Имотътъ ми, следъ продажбата на къщата ми на ул. „Солунъ“ № 55, която извършихъ на 16 декемврий 1927 г. се състои единствено въ сумата 1.200.000 (единъ милионъ и двеста хиляди) лева равни на 8634.53 осемъ хиляди шестотинъ тридесетъ и четири американски долари и 53 цента, която отчасти получихъ съгласно нотариалния актъ за продажба тъй като ще получа остатъка въ следнитѣ шестъ години отъ купувачитѣ:

Ив. А. Аневъ, Крумъ Ив. Радивоевъ, Нейчо Д. Нейчевъ и която, доколкото е изплатена отъ последнитѣ, ще се намѣри вложена въ нѣкоя отъ мѣстнитѣ банки.

Понеже тази сума, доколкото не е изплатена, е въ зависимостъ отъ отношението на Българския левъ къмъ американския щатски доларъ и понеже искамъ да отстраня неизвестността, която е свързана съ промѣнливата вътрешна стойностъ на Българския левъ, то доколкото условията позволяватъ, азъ ще се опитамъ да замѣня постепенно всичкитѣ суми, които влагамъ въ български лева, въ влогове, било въ звонково злато, било въ здрава чужда валута.

Поради това, макаръ че сумитѣ, които сега опредѣлямъ за отдѣлнитѣ завети да сж означени въ български лева, при тѣхното изплащане тѣзи суми ще трѣбва да се равняватъ на толкова щатски долара, на колкото такива долара днесъ се равняватъ означенитѣ въ това мое завещание суми въ български лева (като се смѣтатъ 139 лева за единъ доларъ) т. е. означенитѣ количества въ лева могатъ да се измѣнятъ въ повече, или въ по-малко въ отношение къмъ щатския доларъ, който трѣбва да остане постоянна величина.

II. На наследниците на Владиславъ М. Ковачовъ братовъ синъ на покойния ми съпругъ оставамъ лева 20.000 (двадесетъ хиляди, равни на 143.88 щатски долара.

III. На Екатерина Ив. Костова — братова дъщеря на покойния ми съпругъ, оставамъ лева 20.000 (двадесетъ хиляди — равни на 143.88 щатски долара.

IV. На моята роднина Таша Николова отъ гр. София, оставамъ лева 15.000 (петнадесетъ хиляди) — равни на 107.93 щатски долара.

V. На прислужницата си Екатерина Димитрова Кръстева, оставамъ лева 15.000 (петнадесетъ хиляди) — равни на 107.93 щатски долара.

VI. На женското дружество „Майка“ въ София — вмѣсто опредѣленото ми въ другитѣ завещания оставамъ лева 10 000 (десетъ хиляди) — равни на 71.94 щатски долара.

VII. На женската секция при Щипското благотворително братство въ София, оставамъ лева 30.000 (тридесетъ хиляди) равни на 215.82 щатски долара.

VIII. Сумата отъ лева 100.000 (сто хиляди) равни на 719.40 щатски долара и 20 цента, ще се внесе отъ изпълнителитѣ на това ми завещание, на най-дългосроченъ влогъ въ една отъ държавнитѣ банки, при най-благоприятна лихва. Така вложената сума ще образува единъ фондъ при столичното основно училище *Йосифъ Ковачовъ* подъ названиее фондъ *Йосифъ и Екатерина Ковачови* за *дрешки и обуца*, който ще се управлява отъ учителския съветъ при сѣщото училище. Капиталътъ на този фондъ ще остане ненакърненъ за винаги, а отъ лихвитѣ му, по решение на управлението на фонда, ще се раздаватъ на бедни и съ примерно поведение ученици отъ сѣщото училище.

IX. Тѣй като учредения отъ покойния ми съпругъ *Йосифъ Ковачовъ* фондъ подъ названиее „Наученъ фондъ на Екатерина-Йосифъ“ не може да изпълни предназначението си поради намаление на капитала му чрезъ обезценяване на лева и като желая, щото този фондъ въ бъдеще да може да се използва съгласно последната воля на моя съпругъ, опредѣлямъ една сума отъ лева: 200.000 (двеста хиляди) — равни на 1.438.84 америк. щатски долара, която да се предаде на управлението на сѣщия фондъ, за да послужи за увеличение на неговия капиталъ, приходитѣ отъ който да се употребятъ точно споредъ завещателнитѣ разпореждания на съпруга ми.

X. За капиталъ на учредения съ завещанието ми въ 1899 година фондъ подъ названиее: „Благотворителенъ фондъ на *Йосифъ — Екатерина*“ оставамъ лева 600.000 (шестотинъ хиляди) лева — равни на 4.315,55 щатски долара, лихвитѣ на

които ще бждатъ използвани, съгласно моитѣ разпореждания, направени въ сжщото завещание, но съ следното допълнение:

Факултетниятъ съветъ на Историко-филологическия факултетъ при Софийския Държ. учиверситетъ, въ качеството си на управителенъ органъ на така учредения фондъ да реши, въ случай, че приходитѣ отъ фонда не сж достатъчни за изпълнение напълно на моитѣ разпореждания, да се отпуска: било една стипендия на лице свършило образованието си въ този университетъ, по историко-филологическия факултетъ за да се специализира въ чужбина по една отъ научнитѣ дисциплини, които съмъ посочила въ сжщото завещание, било две или повече стипендии на следващи историко-филологическия факултетъ при Софийския държавенъ университетъ. Така сжщо казания факултетенъ съветъ може да реши въобще да не се отпускатъ за известно време стипендии, а приходитѣ отъ фонда да се капитализиратъ и да послужатъ за увеличение на капитала.

Размѣрътъ на тия стипендии въ двата случая ще се опредѣли отъ управителния органъ на фонда въ зависимостъ отъ приходитѣ му и условията на живота у насъ и странство. Въ размѣра на тѣзи стипендии ще трѣбва да се включватъ и всички такси за вписване, изпити и други подобни. Остатъкътъ, ако се яви такъвъ следъ изплащане стипендиитѣ и свързанитѣ съ управлението на фонда необходимии разходи ще се внася за увеличение на капитала. Така сжщо ще се постѣпи, ако по нѣкакви обстоятелства нѣкоя година никакъ не се отпускатъ предвиденитѣ стипендии. Въ никой случай, обаче, приходитѣ отъ фонда не ще могатъ да се употребяватъ за други нѣкои цели, освенъ тукъ опредѣленитѣ и освенъ за изпълнение разпорежданията ми, изложени въ точка XI на настоящето.

Ако, обаче, единъ день условията на живота станатъ по-благоприятни или приходитѣ на фонда нарастнатъ, управлението на фонда ще трѣбва да отпуска ежегодно и дветѣ опредѣлени въ завещанието ми отъ 1899 година стипендии и да увеличи тѣхния брой.

XI. На управлението на фонда „Екатерина-Йосифъ“ отправямъ молба и възлагамъ да отдѣля една незначителна сума отъ приходитѣ на този фондъ за ежегодното подържане въ добро състояние и окрасяване съ цвѣтя моя гробъ и този на покойния ми съпругъ.

XII. Всички суми въ наличностъ вложени въ нѣкои банки, или дължими по полици, които биха се намѣрили при смъртта ми, или които биха останали свободни следъ изпълнението на моето завещание ще се предадатъ на фонда „Йосифъ-Екатерина“ за да увеличатъ неговия капиталъ.

XIII. По раншнитѣ ми завещания оставамъ напълно въ сила въ всички ония части, които не сж измѣнени, или допълнени съ настоящето.

XIV. За изпълнители на завещателнитѣ ми разпореждания опредѣлямъ и моля да приематъ тази длъжностъ господа: Ректора на Държ. университетъ въ София, Декана на историко-филологическия факултетъ при сжщия университетъ, единъ делегатъ на Министерството на народното просвѣщение и г.г. Крумъ Радивоевъ, Георги А. Храновъ и Александъръ Давидковъ отъ София.

София, 25 февруарий 1928 год.

Завещателка: (п) *Е. И. Ковачова*

Написалъ: (п) *Ал. Давидковъ*

Свидетели: { (п) *Д. Котевъ*
(п) *П. Кръстевъ*

Първи нотариусъ: (п) *Славе Величковъ*

Нар. Внѣшн. Сѣние